

Slovenski kmetovalec

V Celji, dné 15. marca 1893. leta.

Oglasimo in potegnimo se za pravice do svoje lastnine!

Krepke besede, katere je v zadnjem listu spregovoril g. Pohorski v prid in korist svojih sostanovnikov, morale so gotovo srce vsakterega, kdor se sploh za splošno blaginjo in napredek kmetijstva zanima, ogreti, ogreti tembolj, ker je ta glas prišel naravnost od strani, za kojega koristi v prvi vrsti gre. Nadjamo se toraj, da ta glas ne ostane glas vpijočega v puščavi, temveč, da se zdramijo vsi ter zastavijo krepko in neustrašeno svojo besedo za obrambo svoje lastnine. Naj bi vendar enkrat spoznali in uvideli, da se drugi ne bodo brigali za nas, ako se sami za sebe ne bomo. Pa pri nas je že taka navada, da se še le takrat zleknejo, kadar nam že voda do grla priteče, kadar nas začno od vseh strani ščipati; popred pa, dokler je čas govoriti, o takrat pa se za vse to nihče ne zmeni. Uzrok temu je pač v prvi vrsti ta, ker se mi še vse premalo pečamo z javnimi zadevami, ker še premalo beremo in tako tudi prav nič ne vemo, kako gre ta, kako ona reč na svetu. Na Češkem, kjer je ljudstvo mnogo bolj izobraženo, se tudi za javna vprašanja vse mnogo bolj zanima, nego pri nas in kadar gre za stvar obče koristi, takoj se vse za njo potegne v občinskih in okrajnih zastopih, kakor tudi po časopisih. Zadevo pa, katero imamo v mislih, da bi se namreč lovska postava tako preuredila, da bi se bolj varovale koristi posestnikov proti divjačini, ni čisto nova, temveč se je to vprašanje sprožilo in razpravljalo že pri zborovanji mariborskega sadjarskega društva l. 1885. Že takrat se je bilo tudi sklenilo, da se vsem županstvom mariborskega okraja pošlje poziv, da v tem smislu kaj ukrenejo ter dotične sklepe predlože deželnemu zboru. Spominjam se še prav dobro, kako sta se dva navzoča lovska najemnika temu sklepu na vso moč upirala, češ, da se bode potem divjačina v malo letih skoro da uničila, da lov ne bode donasal več dosedanjega dobička, in da bodo tako močno oškodovane občine, kakor tudi cela dežela, ki sedaj mnogo svojih dohodkov dobiva

od lova. Navedla sta tudi raznovrstne pripomočke, s kojimi se je zlasti zajca mogoče ubraniti. Med drugim se je nasvetovalo, da se drevesca prav lahko zavarujejo s koljem iz vinogradov, katero se čez zimo prav gosto okrog dreves nastavi, da se lahko napravijo iz leskovih palic narejene ograje, ali pa plašči od smerekove skorje in kar je še več znanih in neznanih pripomočkov. Dà, celo to se je trdilo, da zajec posestniku, ako mu drevo oglođa celo močno koristi, kajti ga tako dostikrat prisili, da mora drevo precepiti in ima tako kaj ugodno priliko v dotično drevesce cepiti sad bolj žlahtnega plemena. Ko se je pa potem vprašalo, bode li bolj žlahtno drevesce tudi bolj varno pred zajcem, pa dotični gospod ni vedel podati nikakega odgovora. Ko je pa končno poročevalec vse ugovore dobro zavrnil ter dokazal, da delo in troški, ki bi nastali, ako bi se vsa drevesa na nasvetovane načine zavarovala niso v nikaki razmeri proti dobičku, kojega daje lov, storil se je z veliko večino zgoraj omenjeni sklep.

Sadno drevo je sad človeškega uma in truda, ono je zaklad neprecenljive vrednosti, zato pa moramo zajca, ki ukončava drevesca, prištevati k najbolj škodljivim živalim. Sadjarsko društvo je tedaj storilo le svojo sveto dolžnost, ako je storilo prve korake v tem smislu, da po novoprenarejeni lovski postavi sadjarstvo dobi večjega varstva, nego ga uživa sedaj. Sedajna lovska postava namreč določuje, da ima le tisti posestnik pravico zahtevati od lovskega najemnika odškodnino za škodo učinjeno mu po divjačini, ki je svoja drevesa tako, kakor je v dotičnem kraju navada, zavaroval. Ta določba je pa jako raztegljiva, zato pa le malokedaj kdo kaj iztoži. Navadno se oblastva ne prenagljijo ter so tudi mnogokrat bolj naklonjena zatožencu, to je najemniku lova, nego pa tožitelju. Deloma je temu uzrok tudi to, ker dostikrat ne vedo ceniti vrednosti sadnega drevesa, ker ne vedo, koliko je treba truda in dela, predno se odgoji in toliko zraste, da začne roditi. Mi sami smo bili enkrat navzoči, ko so se pregledovala od zajca oglođana drevesca in smo pri tej priliki slišali besede: „E, kaj pa tudi ta drevesca, vsaj

še niso nič rodila". Tako je tudi bilo. Dotičnik ni prav nič iztožil, imel je pa nekaj potov in troškov in končno se mu je celó reklo, da drevesc ni obglodal zajec, ampak miši. Tako se toraj navadno postopa, kadar se precenjava po zajcu učinjena škoda in tako se bode postopalo tudi še nadalje, ako lovska postava ne bode odločno, jasno in naravnost ukazovala, da je poravnati vso škodo, katero naredi zajec, vse eno so li bila drevesca zavarovana ali ne. Vsak posestnik imej pravico to zahtevati, kajti mu je po zajcu poškodovana njegova lastnina, ki ga je stala mnogo dela in tudi mnogo denarjev. Kar si je pa kdo sam pripravil, to je njegovo in tega se nihče nekaznovan dotakniti ne sme. Če mi drevo, recimo, poškoduje sosedova živina ali pa človek, pravico imam ga tožiti in on mi mora povrniti vso škodo; če mi pa drevo uniči najemnikov zajec, takrat pa naj bi bil brez vse pravice, zajec, divjačina uživa toraj po zakonu večje pravice, nego človek. Ako se toraj hočemo varovati škode, ako hočemo, da se med nami prekorigstvo sadjarstvo še bolj povzdigne in udomači, tedaj povzdignimo sedaj svoj glas, dokler je še čas. Pozneje, ko bode postava enkrat sklenjena in potrjena, se za naše javkanje in tarnanje prav nihče ne bode več zmenil. Vsi občinski zastopi se naj izjavijo v tem smislu, da je zajec, ki uničuje sadna drevesca ter tako mnogo škode napravi posestnikom, ki z velikimi stroški in trdom narejajo nove nasade, prav škodljiva žival ter toraj tudi nikakor ne zasluži, da bi se mu v toliki meri prizanašalo, kakor se to sedaj godi. Dotični sklepi se naj potem izročé ali že štajerski kmetijski družbi, ali pa, kar bode morebiti še boljše, našim deželnim poslancem, ki jih bodo gotovo radostno sprejeli ter tudi, kadar pride dotični zakon v razgovor, o njih spregovorili. Ne preišlujmo toraj mnogo, temveč govorimo, dokler je govoriti čas!

Izabela, hvalevredna in bogatorodeča trta.

Kako so jo pisano gledali, ko so jo previdni vinorejci jeli zasajati v svoje vinograde! Jednemu ni bila po volji bujna rast te trte, drugi se je izpodtikal nad trdo lupino grozdovih jagod, največ pa jih je grajalo zoprni duh grozdja in vina; trdili so, da diši oboje prav po — stenicah. No, pa stvar se je drugače zasuknila, zaničevana pastorka „Izabela“ prišla je mahoma v veliko veljavo. Naši vinogradi lastnikom in tudi pivcem

prav žalostno pesem godejo, zlahna trta čedalje bolj hira, tu pa tam se trs posuši in ostale trte poganjajo komaj par pedi dolge mladike. Seveda je tudi s trgatvijo čedalje bolj slabo, vinogradnikom se komaj še delo izplača, a o pravem poštemem vinu je po krčmah čedalje manj sledú. Le tam, v vinogradih, koder je obilo „Izabele“ zasajene, in koji se tudi še skrbno obdelujejo in pridno gnojijo, tam še trta bujno raste in obilo rodi. Zato so jo pa tudi vsi oni, ki poprej za to trto niso prav nič marali, začeli s tem večjim veseljem saditi. Zoperni duh se je v teku let nekoliko zmanjšal, nekoliko smo pa pri vinu tudi bolj ponižni postali, ter smo veseli, da imamo le poštemo vino, čeprav „Izabelo“; nad steničjim duhom se le še malokdo izpodtika.

Akoprav Izabela glede zemlje ni ravno izbirčna, vendar ne velja, da bi se iz starih vinogradov s slabo zemljo trsje kar posekalo in Izabela nasadila. Tudi to trto moramo skrbno in previdno saditi, ako hočemo, da nas bo dalj časa trpela. Najboje je ako se izkopljejo po 2 m vsaksebi, po 1 m široki in vsaj 60 cm globoki jarki, ter tisti z mešanico vejevja, pregnitega gnoja od tnalovine, ruševja in izkopane zemlje napolnijo. Na tako priredjen prostor se potem dobro ukoreninjene trte vsaj po 2 m vsaksebi posade. Akoravno ta trta požene neznansko dolge mladike, vendar se mora prva leta prav na kratko, toraj le na reznike obrezovati, da postane trs močan, sicer se trta pretegne, in rodovitnost v začetku res jako velika, začne kmalu pešati in slednjič utegne popolnoma ponehati. Še le čez kake štiri leta se začne obrezovati na dolgo, potem bode obilna rodovitnost tudi nekaj časa potrpehla. Za brajde, bodi si na prostem ali ob stenah je ni hvaležnejše trte od Izabele. V malo letih se cela stena s trsjem prevleče in če ob cvetji deževno vreme, ne kljubuje, se v jeseni bogato z grozdem obloži. Pri nas jo tudi tu pa pa tam na drevje napeljejo, kjer rodi čudovito obilno, akoravno je nihče ne okoplje niti ne obveže. Neki kmet v Št. Andražu ima trto, kakor možka noga debelo, ki tudi ni nikoli obrezana, niti ne okopana, pa je dala večkrat že polovnjak vina! Ta trta se spenja po velikej jablani in še po dveh sosednjih drevesih, ter je posebno v jeseni, kadar se njenih gotovo več ko dva tisoč grozdov barvati začne, v resnici vredna, da se pogleda.

Tudi to je pri tej trti mnogo vredno, ker grozdje nekoliko preje dozori, kakor pri družih trtah, le škoda, da je ob času cvetja silno občutljiva. Dež pri solnčnem vremenu ob cvetji

lahko trgatev popolnoma uniči. Čudno je tudi to, da nam Izabela zamore dati skoro popolnoma belo, rudečkasto, ali pa tudi prav temnorudeče vino, prav, kakor želimo. Ako se namreč grozdje kar se ga čez dan natrga, zvečer hkrati zmečka in takoj izpreša, bode vino skoraj popolnoma belo, posebno ono izpod kadi. Ako pa se zmečkano grozdje jeden ali dva dni v kadi pusti in še le potem izpreša, tedaj se mošt navzame barvinih snovi iz lupine, in vino bode bolj ali manj rudeče. —

Včasih, ko je bilo belega vina dosti, se naši krčmarji za Izabelo nič kaj zmenili niso, a sedaj jo pa prav radi kupujejo, posebno oni krčmarji, ki imajo še kaj vesti, da točijo res vino in ne kakšno madjarsko židovsko čorbo. Vlanska kapljica plačuje se sedaj po 70 gld. polovnjak.

Kakor znamenja kažejo bode Izabela tudi dosti dalje časa kljubovala trtnej uši, kakor druge plemenite trte, ki niso cepljene na ameriške podloge. Naj tudi učenjaki bobnajo, da Izabela ni za nič, da ni prava vinska trta, nič ne de, sadimo jo vsejedno še naprej. Če bi Izabelino vino tudi ne bilo pravo vino, pa dobra pijača je, mnogo se je pridelala in kupci jo dobro plačajo — in to je glavna stvar. In če bi tista nesrečna uš tudi to trto hotela uničiti, cepili bomo tudi to poleg drugih na ameriške podloge, naj že bo učenim veščakom vseč ali ne. Miloš Levstik.

Kmetijska predavanja v gornjegradskem okraji.

Kakor smo bili svoječasno naznanili, je gornjegradski okrajni zastop uvedel po okraji kmetijsko predavanje. Predavalo se je dne 5. marca v Gornjemgradu, dne 12. marca v Ljubnem, dne 19. marca v Šmartnem, dne 25. marca na Rečici in dne 26. marca v Mozirji, vselej o 3. uri popoldne. Udeležba je bila povsod tako nepričakovano mnogobrojna in zanimanje za stvar toliko, da sme okrajni zastop s tem prvim početkom popolnoma zadovoljen biti. Prav želeti je toraj, da bi se taka predavanja še v prihodnje nadaljevala, kajti ni dvomiti, da bodo mnogo koristila.

Govornik je najpred razložil velik pomen umnega sadjarstva tako v narodno-gospodarskem, kakor tudi v nravnem oziru. Kazal je na druge narode, kateri si na vso moč prizadevajo, da povzdignejo v svojih deželah sadjarstvo, ker vedo, da bode ono njim in še poznim naslednikom prinašalo neizmerne koristi. Lepo oskrbovano sadno drevje priča o pridnosti, marljivosti in razumnosti

dotičnih prebivalcev, ono okraši našo zemljo, upliva ugodno na obnebjje, dava ljubim ticam zavetje ter dostikrat zabrani, da nevihte, hudo-urniki ne naredo preveč škode, kakor tudi pri požarih, da se ogenj tako hitro ne širi. Ljudje, ki se s sadjarstvom ukvarjajo, so navadno blage nravi, oni ljubijo dom in narod svoj, kojemu zalagajo zaklade neizmerne vrednosti v zemljo, zaklade, ki bodo o svojem času prinašali tisočeren sad. Umen sadjar tudi oslavi svoje ime, kakor tudi ime svoje hiše, koje dober glas se hipoma na vse strani razzve. Mnogo mož je med nami Slovenci in sicer čisto med priprostimi kmeti, ki so si ravno s sadjarstvom toliko zaslug pridobili, da jih je sam cesar radi tega na izvanredni način odlikoval in počastil. Kar je pa enemu mogoče, to je mogoče tudi drugemu, ako ima do te stroke le dovolj veselja, dovolj trdne volje in pa dovolj zastopnosti.

Gotovo je namreč, kar je govornik povdarjal, da bi se marsikateri posestnik vse bolj pečal s sadjarstvom, ako bi le vedel in znal, kako in kedaj je opraviti to in ono. Vsaka reč namreč potrebuje nauka, in tudi umno sadjarstvo se pri nas tako dolgo ne bode prav udomačilo, dokler ne bodemo v tej stvari dobro podučeni in izvedeni.

Dobro oskrbovano sadno drevje, ki krog in krog kmečko hišo obdava, je gotovo prav živ dokaz, da v tej hiši prebivajo razumni in skrbni ljudje, če je pa okolo hiše malo dreves in če so še tista vsa kljukasta in vseskozi zanemarjena, no, tedaj si pač nikakor ne more misliti, da bi si dotični gospodar s sadnim drevjem Bog ve kako belil glavo.

Prav dobro se je nadalje razložilo, kako je že odrašena drevesa oskrbovati, kako jih snažiti in kako jim gnojiti. Prvo, kar je potrebno storiti, je to, da se drevesa do dobrega iztrebijo, da se jim izrežejo vse pregoste, križem in proti tlom viseče veje, kakor tudi vse suhe, očesnjene, nalomljene, v vrhe sosednih dreves moleče veje. Kakor vsaka druga rastlina, tako potrebuje tudi sadno drevo dovolj solnca in zraka. Pregosto drevo slabo rodi in še tisti sad je le malovreden, je droben, brez ugleda, kilav ter potem tudi le malo vrže. Reče se potem navadno, sad se je izpridil. Res, da se je sad izpridil, pa le vsled tega, ker drevo ne more vseh svojih vej dovolj preživeti in ker prevelika goščava solncu in zraku pot do sadja ovira. Veje se pa nikakor ne smejo odsekavati s sekiro, kar se navadno godi, ampak vsako vejo je prav previdno odžagati na obročku,

tako, da se veja ne vresne. Rane, ki se naredo, ako se veje očesavajo, se kaj nerade zopet zarastejo. Če se puščajo predolgi rtelni ali štori, tedaj pa začno sčasoma piraveti, rane pa se tudi nikdar ne zarastejo.

Zelo škodljivo je sadnemu drevju mivje ali tičji lim, ki sicer najraje raste na hrastih, ki se pa tu in tam najde tudi na jablanih. Veje z mivjem je treba tako globoko izrezati, kakor daleč segajo koreninice te rastline.

Mah in lišaji, naša, zlasti starejša drevesa, dostikrat kakor kožuh pokrivajo. Vsled tega ne more ne luč ne zrak do dotičnih drevesnih delov. Zbira in zadržuje se tamkaj mnogo vlage, tako, da začne dostikrat od tega trohneti skorja in les. Pod mahom in lišaji, kakor tudi pod staro razpokano skorjo imajo pa zlasti raznovrstni mrčesi svoja zavetišča, v katerih prav brezskrbno in mirno živijo. Razumen gospodar toraj nikakor teh rastlin po svojem drevju ne trpi, temveč vzame železno strguljo, ter jih prav skrbno ostrže od vrha do tal. Ostrglino pa pograbi na kupe, katere potem sežge, da tako pokonča vso mrčesjo zalego, ki je morebiti še v njej ostala.

Ravno tako je potrebno, da se izreže ves pirav les na drevesu, da se iztrebijo vse luknje trohnobe in gnilobe, koje je navadno prav dosti v njih. Vse te luknje se potem zadelaajo z apnom, kateremu se je pridejalo nekaj ilovice in kravjeka. Rane, ki so nastale vsled hudega mraza, se naj popred suhline otrebijo, potem pa zamažejo in s cunjami ali pa s slamnatim poreslom obvežejo. Jako dobro je drevesom puščati. Po vsem deblu se namreč naredi z ostrim nožem do lesa segajoča zarez. Ta pospešuje rast, kakor tudi rodovitnost drevesa.

Spomladi bi moral vsak gospodar svoj sadovnik večkrat prehoditi ter vsa drevesa prav dobro ogledati. Našel bode mnogo goseničje zalege, katero bode takoj uničil. Vso suho, z belimi nitkami na mladike pripeto listje, mora se obrati in sežgati, kajti se v vsakem teh listkov najde nekaj jajčic od požrešnih gosenic. Tudi prstničerjevo zalego pazno oko kaj lahko zapazi. Zavrtač, kojega gosenica razjeda debela ter tako mnogo škode napravi, se pazljivemu gospodarju ne bode lahko izmaknil. On bode takoj zapazil gosenično nesnago ob deblu, ter potem tudi hitro našel luknjo, skozi katero jo odpravlja. Sedaj pa ne odjenja popred, da umori grdo gosenico ter tako drevo reši hudega njegovega sovražnika, sovražnika, ki mu je pil kri in razjedal

mozeg. Ušiva drevesa se očistijo, ako se zmivajo z mjlnico, kateri je dobro pridjati še nekoliko vode, v koji se je kuhal mušji les.

Vsa skrbno osnažena drevesa je potem še dobro pomazati z apnenim beležem. Apno nekoliko zatre razne rastlinice, uniči mrčesjo zalego, varuje pred ozeblino in vsaj nekoliko tudi pred ostrim zajčjim zobom.

Že starikava drevesa, ki pa še niso popolnoma obnemogla, pomladimo. Taka drevesa potem dostikrat 15—20 let trpe in tudi rode. Pa, kakor vsaka rastlina, tako tudi sadno drevo sčasoma obnemore, ako se od njega vedno le jemlje, ne da bi se mu tudi kaj dalo. Če tedaj hočemo, da sadno drevje ne opeša, temveč da ostane v svoji rodovitnosti, tedaj je neohodno potrebno, da se navadimo tudi sadnemu drevju gnojiti. Ker tega skoraj nobeden gospodar ne stori, zato se pa tudi ni čuditi, da naša drevesa tako slabe tako v rasti, kakor zlasti tudi v rodovitnosti. Žalibog, da je dandanes še prav malo gospodarjev, ki bi prav umno s svojim drevjem ravnali. Navadno ga vsak prepusti, kakor pravimo, milosti božji, da raste, kakor mu ljubo in drago. In če mu pri tej skoraj neodpustljivej brezbriznosti ne stori tako, kakor bi rad, no, potem pa kar pravi: „E kaj se bodem s tem pečal, saj pri meni drevje ne stori, meni nič ne vrže“. Res je, da drevje ne stori pri vsakem, pa temu vzrok ni drevje, ampak dotičnik sam, ki se navadno za vsako reč bolj briga, kakor pa za svoja sadna drevesa. Ker pa ravno v naših časih sadjarstvo neizmerne dobička obeta in donaša, zato je neohodno potrebno, da enkrat opustimo to svojo staro malomarnost, ter se prav goreče poprimemo umnega sadjarstva.

Vse to in še več drugega je govornik prav jasno in razumljivo raztolmačil ter potem tudi vselej v sadovniku sam vse pokazal, tako, da ljudje tega niso le slišali, ampak tudi videli, kako je pri tem delu postopati. Ravno radi tega pa, ker je imel vsak od navzočih tudi priliko videti, kako se vsa ta dela opravljajo, se nadjamo, da bodo ta predavanja prebivalcem gornjegradskega okraja gotovo mnogo koristila.

Drobtina.

(Zoper strupeno roso) kaže škropiti tudi sadno drevje, posebno češplje, krompir, fižol, peso i. t. d.